

Swietozar

JULIAN TUWIM

CZYHANIE NA BOGA

Swietozar

Jeśli morze przypomni — to je każę smagać,
Tłuc, batożyć za karę stalowymi pręty!
Zbałwani się, zawyję, by litość ubłagać,
Zatopi mi, pomstując, ładowne okręty.

Jeśli słońce przypomni — wydrę sobie ślepią,
Olsnę¹, włodarz szalony, na jasność promieni!
Niech się w ślepocie czarnej tęsknica rozstępie,
Dzika, jak melancholia słowiańskiej jesieni!

Melancholia, Jesień

A jeśli noc przypomni, noc omdlewająca,
Ciepła i jaśminowa, miłością opita²,
Gdy mnie słodko w ciemności, drżąca i gorąca,
Cielistym ud i ramion uściskiem wiąże —

— Rozżagwię noc pożarem, włości³ swe zapalę!
Pójdę z słońcem w zawody! Dzień urządzę złoty!
I w trzaskawicy ognia zasyczy wspaniale
Dumna stolica moja, Złotogród Stuwroty!

I na zgłiszczach ostaną, oczu tępe szkliwo
Utkwiwszy w ziemię macierz... A niewiada⁴ po co!..
Na sercu mi markotno, w oczach migotliwo
Od łez... I tak dzień za dniem... i tak noc za nocą...

...Idą skwarnymi piachy garbiaste wielbłądy,
Idą bezcenne, białe elefanty sjamskie,
Pstre łupy i daniny niosą mi przez łądy,
Tkaniny i wonności i skarby sezamskie.

Ciągną z nałożnicami karawany żmudne,
Tysiąc dziewczek nubijskich śle nigrycki książę,
Sromne⁵ to a chutliwe⁶, dzikie to a cudne,
Snadź⁷ wie ów czarnogęby, że za dziewczką tężę⁸!

A za nimi bez końca tabuny, obozy,
Tuczne stada, pojmańce chańskie i sułtańskie,

¹olsnąć (daw.) — oślepnąć; por. olśnienie. [przypis edytorski]

²opity (daw.) — pijany. [przypis edytorski]

³włości — dziś: włości; posiadłości. [przypis edytorski]

⁴niewiada (starop.) — nie wiadomo. [przypis edytorski]

⁵sromny (daw.) — wstydlivy. [przypis edytorski]

⁶chutliwy (daw.) — pożądlivy. [przypis edytorski]

⁷snadź (daw.) — widocznie. [przypis edytorski]

⁸tężać (starop.) — tęsknić, pragnąć. [przypis edytorski]

A rzą krewkie rumaki, skrzypią ciężkie wozy,
Idą zza siódmych granic w me ziemie słowiańskie...

Dźwigają miechy z winem, kryształowe słoje,
Kadzidła i balsamy, myrrhy, aloesy,
Skrzynie usieręg⁹, pióra puszyste i zbroje,
Ciężkie misy ze złota i pękate kiesy.

Dźwigają klejnotami nasadzone szaty,
Kropiaste skóry, szuby, uprząże, sajdaki¹⁰,
Korale purpurowe, niewidziane kwiaty
I skrzeczące zamorskie dziwolągi-ptaki...

Ślą mi pokłony korne wszyscy językowie,
Nie waży się wróg żaden dojść pod grodu szańce,
Odkąd na miazgę stłukłem skośnookie mrowie
I w krwi się ukąpali Połowce-pohańce¹¹!

Hań¹², pomnę, jakom ścisnął bachmata kolany¹³,
Jak mnie porwał, jak pomknął, ostrogami spięty!
A za mną świst, hukanie, furkot chorągwi
I kopyt stutysięcznej konnicy tętenty!

I gnali my jak wichry, choć zmydlonym koniom
Krew się ciurkiem sączyła spod ostróg na trawy,
A gdzie skoczę — podkowy zwycięstwo mi dzwonią,
I dudni step szeroki od wodzowej sławy!

Gnali my basurmanów¹⁴, rumak za rumakiem,
Świtem nas Don oglądał, a w przedwieczarz Wołga,
Bieżał Konczak, wilk szary, a Gzak¹⁵ za Konczakiem,
I już chan połowiecki u stóp mi się czołga!

A kiedyśwa¹⁶ wracali przez skrwawione pole,
I wraże¹⁷ łby na dzidach zatknięte sterczały,
Krzyczała mi drużyna, junaki sokole:
«Żywie¹⁸ Buj-tur Swietozar, wojewoda wdały¹⁹!»

Obłowiłem się wtedy nie gorszą zdobyczą,
Niż rodzic mój, gdy zgromił nad Batłem wikingi²⁰!

⁹*usieręg* (daw.) — kolczyk (starocerkiewnosłowiańska prapożyczka z gockiego *ausa-brings*, będącego połączeniem słów: ucho i pierścień, w niem. *Ohring*); także skróconej formie: *serga*, *sierga*. [przypis edytorski]

¹⁰*sajdak* a. *sabajdak* — wyposażenie łucznika składające się z futerału na łuk oraz futerału na strzały (kolczanu). [przypis edytorski]

¹¹*Połowce-pohańce* — Polowcy a. Kumanowie, lud altajski, który od VIII w. wędrował z rejonu dzisiejszego Kazachstanu na tereny obecnej Ukrainy, w XII w. wyparty przez władcę Rusi Kijowskiej za Don i Wołgę, w następnych wiekach zasymilował się wśród ludów Złotej Ordy; *pobaniec* (starop.): poganin, niewierny. [przypis edytorski]

¹²*hań* (gw.) — tam. [przypis edytorski]

¹³*kolany* (daw. forma) — dziś forma N.lm: kolanami. [przypis edytorski]

¹⁴*basurman* (ros. *басурманин*, z tur. *müslüman*, daw.) — muzułmanin, mahometanin; także: *bisurman*. [przypis edytorski]

¹⁵*Konczak*, *Gzak* — postaci z opery Aleksandra Borodina *Książę Igor*, wodzowie Polowców (Kumanów). [przypis edytorski]

¹⁶*kiedyśwa* wracali (starop.) — kiedy wracaliśmy. [przypis edytorski]

¹⁷*wraży* — obcy, wrogi. [przypis edytorski]

¹⁸*żywie* (daw.) — niech żyje. [przypis edytorski]

¹⁹*wdały* (starop.) — piękny, okazały. [przypis edytorski]

²⁰*wikingi* (daw. forma) — dziś forma B.lm: wikingów. [przypis edytorski]

Po dziś-dzień liczą ciury²¹ (liczą, nie przeliczą!)
Chańskie łuki, kolczugi i klejnotne klingi.

Skarby moje niezmierne! Błyszczące kamienie!
Szmaragdy, chryzolity, jaspisy, diamenty!
Perły, gdzie drzemią tajne błękitne płomienie,
Muszle, gdzie szumią jeszcze sinych fal lamenty!

Jakżem ja was ślicznymi nazywał słowami,
Gdyście ogniami lśniły, świetliki czerwcowe!
Jakżem ja was miłował! Jakżem igrał wami,
Rzucając szczodre garście w wody księżycowe!

I zdało mi się wtedy, że się na dnie kłębi
Przegibna błyskotliwość złotołuskich węzyc.
Że z głębi wodnej w niebo, z nieba do wód głębi
Tka siatkę pajak nocy: szalawiła-księżyc!...

Woda, Noc, Księżyc,
Kobieta demoniczna, Wąż

...Jasna, słodka i ciepła, jak majowe rano,
Szła do mnie w takie noce na kwietne pościele.
Szeptala, tuląc z lękiem główkę ukochaną:
«Włodzicze najmilejszy, mój Lele-Halele!»

Seks, Ciało

A potem, nagle... z śmiechem, wwijała się we mnie,
I, jak fala o brzegi biła w moje ciało,
Włosy jej bursztynowe pachniały tajemnie,
I od onej wonności serce łomotało!

I od onej wonności mgławiły się oczy,
Wargi wilgotne ssały słodycz nienasytnie,
Od jędrnych mlecznych piersi rozsądek się mroczy,
A w biodrach, jak jabłonka, z dnia na dzień mi kwitnie!

I wiłem się w jej splotach, jako w sieci ryby,
Niecierpliwy w gorączce, ramionami skutyl!
A one łaskotania! a one wygiby!
A one tajne chwytty, skręty i podrzuty!

...A potem, dysząc ciężko, najśłodziej znużony,
Leżałem, patrząc w gwiazdy, w srebrnice-mruganki;
Zawodziły w jeziorach tęskne Dziwożony,
A w borach — Panny Leśne, nocne miłowanki.

Gwiazda

I roilem najszcześniej, że mi moja łada²²
W płodnym łonie już dźwiga godnego dziedzica!
Że pójdzie w syna cnota bitewna i władza²³,
Jako i we mnie poszła z wielkiego rodzica!

Syn, Kradzież, Matka,
Ojciec, Pozycja społeczna

Byłbyś ty, Swietozarzyc, włodarz nad włodarze!
Wojewoda piorunów! kneź na Złotogrodzie!
Wicher Huraganowicz! Witeż w krasnej tiarze!
Hospodyn purpurowy na słonecznym wschodzie!

Ale cię skradła macierz i w łonie uniosła,
Synu, synu, spodziewo i dumo ojcowal!

²¹ciura (daw.) — członek czeladzi (służby) obozowej w wojsku. [przypis edytorski]

²²łada — tu: dziewczyna, piękność. [przypis edytorski]

²³włada — tu: władza, władztwo. [przypis edytorski]

Wydadzą cię na świat pokalane trzosa²⁴,
Cudzołożna cię, synu mój święty, wychowa!

Albo i rzuci cię, jak pomiot sobaczy²⁵,
I będziesz rósł bezsławnie, najjaśniejsze czędo²⁶!
I przeklniesz nieznanego rodzica w rozpacz,
Gdy cię za srom²⁷ matczyny lżyć ze śmiechem będą!

...Pomnę, gdym niestrzyżonym jeszcze był chłopięciem,
Przynieśli wieść tajemną wysłańce od Chazar²⁸,
Że ze wschodu na pokłon przed jakimś dziecięciem
Szli trzej włastowie: Melchior, Kacper i Baltazar.

Rodzic zasię, częstując chmielnym piwem gości,
Śmiał się, czkawiąc i trzęsąc kudłami rudemi;
«Wierę²⁹, szydził pijany, nastały cudności:
Wżdy³⁰ z bydłem w chlewie leży kneź z żydowskiej ziemi!»

Ty byś legł, Swietozarzyc, w łabędzie kolebie,
A ssalbyś, synu chrobry³¹, piersi gołębiane!
Wytulił ci je ojciec! wcałował w nie — siebie!
Wyhołubił³², wypieścił, dzieciątko kochane!

Ojciec, Syn, Miłość
niespełniona, Opieka

Jak bije serce ziemi, sokiem napęczniałe,
Tak od całunków moich jara³³ krew w niej biła,
A we mnie moc szumiała, jak zboże dostałe³⁴,
Moc święta miłowania, moc dziewięciosiła!

Dymem żertw³⁵ błękitniały leśne uroczyszczu,
Brzmiały śpiewem dziękczynnym poświęcone gaje,
I sprzyjały mej sławie surowe bożyszczu
Za miody, za tłustości, pszenne korowaje³⁶!

Bóg, Ofiara, Szczęście

Dziś gniewne bogi w dęby miotają pioruny,
Dziś Lęk w sitowiu żółkłym zaczął się skrycie,

Tęsknota, Rozpacz

²⁴trzosło a. trzósło (daw.) — ostrze pługa odcinające pionowo skibę ziemi podczas orki; tu przen.: biodro.
[przypis edytorski]

²⁵sobaczy (z ros.) — psi; należący do psa, właściwy psu. [przypis edytorski]

²⁶częda (starop.) — dziecię; dziecko. [przypis edytorski]

²⁷srom (starop.) — hańba, wstyd. [przypis edytorski]

²⁸Chazarowie — koczowniczy lud przybyły z głębi Azji i zamieszkujący w VI w. n.e. ziemie położone na płn. od Morza Czarnego i Kaspijskiego (step pontyjsko-kaspijski), zajmujący się pasterstwem i handlem, ale też wypadami łupieskimi; ich państwo, Kaganat Chazarski, zamieszkiwali również Alanowie, Goci, Bułgarzy, Madziarowie, Pieczyngowie, Rusowie i in., panowała w nim tolerancja religijna i wielowyznaniowość; na początku IX w. władca (kagan) oraz możnowładcy z jego otoczenia przyjęli judaizm, mając na celu centralizację władzy i ujednolicenie państwa, jednakże wywołało to bunt arystokracji w prowincjach oddalonych od stolicy (Itil, położonej w pobliżu dzisiejszego Astrachania) oraz wieloletnie walki na tle polityczno-religijnym, które wykorzystwały sąsiednie plemiona i państwa; ostatecznie Chazarowie zostali pokonani przez książąt kijowskich Światosława i Włodzimierza Wielkiego, ich miasta zostały zburzone, a oni sami ulegli rozproszeniu; część osiadła na Krymie. [przypis edytorski]

²⁹wierę (starop.) — zaprawę, zaiste. [przypis edytorski]

³⁰wżdy (starop.) — wszakże, przecież; także: partykuła wzmacniająca. [przypis edytorski]

³¹chrobry (starop.) — dzielny, mężny. [przypis edytorski]

³²hołubić (daw.) — tulić, pieścić, niańczyć, otaczać troskliwą opieką. [przypis edytorski]

³³jary (starop.) — krzepki, silny, jurny. [przypis edytorski]

³⁴dostały (daw.) — dojrzały. [przypis edytorski]

³⁵żertwa (daw.) — ofiara składana bogom. [przypis edytorski]

³⁶korowaj (starop.) — obrzędowe ciasto weselne; pieróg. [przypis edytorski]

Próżno leki raicie³⁷ mi, starce-widuny³⁸!
Próżno wy, baby, zioła tajne mi warzycie³⁹!

Wy mi wróćcie te oczy, smętnym stepem tchnące,
Głos gędziebny⁴⁰ mi wróćcie i różane dłonie!
Słyszcie: sławę wam oddam i skarbów tysiące
I głowę uwieńczoną, jako rab⁴¹, przekłonię!

O, nie zdzierzę⁴² ja bez niej ciebie, hardy mieczu,
I na dziadowe włościę puszcę hordy wraże!
Łup, Chazarze, Złotogród! Siądź, Pieczyngu⁴³, w Gieczu,
A ty, psie połowiecki, w starym Krasnojarze⁴⁴!

Hej, rumaka dosiędę, grzywy się uczepię
I na oślep, na oślep stepowi pojadę!!
Niechaj mnie wichry-czarty poniosą po stepie,
Niechaj huczą, niech wyją na kneziową biadę!

A ty, drużyno wierna, gdy mnie znajdziesz w polu,
Powracając, jak ongi, z zwycięskiej wyprawy,
Stypę spraw, miody pijąc a płacząc mnie w bólu,
I na pękniętym sercu usyp kurhan sławy!...

³⁷*raić komuś coś* (daw.) — namawiać kogoś do czegoś. [przypis edytorski]

³⁸*widun* (reg.) — wieszcz, jasnowidz; szaman. [przypis edytorski]

³⁹*warzyć* (daw.) — gotować; por. *war*: wrzątek. [przypis edytorski]

⁴⁰*gędziebny* (daw.) — muzyczny, melodyjny, śpiewny; por. daw. *gędzba*: muzyka (gł. na instrumencie strunowym, np. lirze). [przypis edytorski]

⁴¹*rab* (daw.) — niewolnik. [przypis edytorski]

⁴²*zdzierzyć* — wytrzymać. [przypis edytorski]

⁴³*Pieczyngowie* — związek plemion, które w VIII–XI w. wędrowały z Azji Środkowej na zachód; Pieczyngowie walczyli początkowo z Ujgurami, następnie z Madziarami, a po upadku Kaganatu Chazarskiego z Rusią. W XI w. osiedli na zach. wybrzeżach Morza Czarnego i niepokoiili Turcję. W następnych wiekach stracili tożsamość kulturową. [przypis edytorski]

⁴⁴*Krasnojär* — najprawdopodobniej: Krasnojarsk, od 1628 r. miasto (zał. przez kozaków bojara Andrzeja Dubeńskiego dla obrony przed Tatarami), daw. miejscowość u wybrzeży Jenisieju o nazwie *Krasnyj jar* (czerwone wzgórze), od nazwy tatarskiej *Kyzył Dżar*. [przypis edytorski]

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z **Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur**.

Ten utwór jest w domenie publicznej.

Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na **Licencji Wolnej Sztuki 1.3**. Fundacja Wolne Lektury zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w **Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur**. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/tuwim-swietozar/>

Tekst opracowany na podstawie: Julian Tuwim, Czyhanie na Boga, Skład Główny u Gebethnera i Wolffa, Warszawa 1918.

Wydawca: Fundacja Wolne Lektury

Publikacja zrealizowana w ramach biblioteki Wolne Lektury (wolnelektury.pl). Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury – państwowego funduszu celowego.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Aleksandra Sekuła, Kornel Myczko, Monika Kępska.

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Wolne Lektury – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1,5% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Wolne Lektury, KRS 0000070056.

Wspieraj Wolne Lektury i pomóż nam rozwijać bibliotekę.

Przekaż darowiznę na konto: **szczegóły na stronie Fundacji**.